

Wpływ religijności na ukształtowanie postawy wobec eutanazji

The impact of religiosity on the formation of attitudes toward euthanasia

Ewelina Majka¹, Katarzyna Kociuba-Adamczuk², Mariola Bałoś³

¹Samodzielny Publiczny Szpital Kliniczny nr 4 w Lublinie

²Katedra i Zakład Pielęgniarstwa Neurologicznego,
Uniwersytet Medyczny w Lublinie

³Szpital Wojskowy w Lublinie

AUTOR DO KORESPONDENCJI:

Ewelina Majka

Studenckie Koło Naukowe przy Katedrze Rozwoju Pielęgniarstwa
Wydział Pielęgniarstwa i Nauk o Zdrowiu
Uniwersytet Medyczny w Lublinie
ul. Al. Racławickie 1
20-059 Lublin

STRESZCZENIE

WPŁYW RELIGIJNOŚCI NA UKSZTAŁTOWANIE POSTAWY WOBEC EUTANAZJI

Cel. Celem przeprowadzonych badań było poznanie, jak religijność wpływa na ukształtowanie postawy wobec eutanazji wśród studentów Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego i Uniwersytetu Medycznego w Lublinie.

Materiał i metoda: W celu poznania odpowiedzi na nurtujące pytania, w badaniu posłużono się sondażem diagnostycznym w formie autorskiego kwestionariusza ankiety.

Wyniki. Prawie co trzeci respondent zadeklarował, że religia odgrywa bardzo dużą rolę w kształtowaniu jego postaw wobec eutanazji (30,0%). Ankietowani, dla których religia odgrywała najważniejszą, bądź bardzo dużą rolę w kształtowaniu postaw wobec eutanazji w większości nie popierali eutanazji (81,5%) oraz nazwali eutanazję, jako zabójstwo (30,1%). Natomiast studenci, dla których religia nie odgrywała żadnej roli bądź niewielką w kształtowaniu postaw wobec eutanazji, nazwali eutanazję, jako skrócenie cierpienia osobie nieuleczalnie chorej (75,0%).

Wnioski. Analiza wyników badań wykazała wysoce istotny związek pomiędzy rolą religii w życiu a kształtowaniu swoich postaw wobec eutanazji.

Słowa kluczowe: eutanazja, religijność.

ABSTRACT

THE IMPACT OF RELIGIOSITY ON THE FORMATION OF ATTITUDES TOWARD EUTHANASIA

Objective. The aim of the research was to analyze how religiosity influences the formation of attitudes toward euthanasia among the students of the Catholic University of Lublin and the Medical University of Lublin.

Material and methods. In order to know the answers to the pervaded questions the study used the diagnostic survey in the form of the author's questionnaire.

Results. Almost every third respondent declared that religion plays a very important role in shaping their attitudes to euthanasia (30.0%). Respondents proclaiming that religion plays an extremely important or very important role in shaping their attitudes to euthanasia, do not support euthanasia (81.5%) and call euthanasia a murder (30.1%). By contrast, students for whom religion plays small role in shaping their attitudes to euthanasia, call it as reducing the suffering of the terminally ill person (75.0%).

Conclusions. The analysis results showed a highly significant relationship between the role of religion in the lives and shaping students' attitudes towards euthanasia.

Key words: euthanasia, religion.

WPROWADZENIE

Śmierć jest jedynym pewnym faktem w życiu każdego człowieka, niekiedy poprzedzona różnego rodzaju cierpieniem. Człowiek jako istota inteligentna posiada świadomość swojej przyszłej i nieuchronnej śmierci. Śmierć jest wpisana w prawo przyrody, toteż nie da się jej oszukać.

We współczesnym świecie, nastawionym hedonistycznie i konsumpcyjnie, cierpienie i wszystko co się z nim wiąże jest uznawane za niechciane. Osoby stare, schoro-

wane, niepełnosprawne traktowane są przez współczesny świat jako ciężar, którego trzeba się pozbyć. Rozwiązaniem problemu jaki oferuje dzisiejszy świat ma być eutanazja [1].

Postęp medycyny w XXI wieku sprawił, że średnia długość życia człowieka wzrosła znamienne, paradoksalnie powodując pojawienie się nowych problemów medycznych związanych z procesem starzenia. Wydłużenie życia w skali globalnej oraz wyniki badań epidemiologicznych, wskazują na zwiększającą się populację pacjentów nieuleczalnie chorych. Pragnienie człowieka, aby umrzeć spo-

kojną, dobrą śmiercią zaczęło się z czasem rozbijać o zasady etyki lekarskiej, które w imię podstawowych standardów medycyny wymagają kontynuowania terapii w celu jak najdłuższego utrzymywania jego egzystencji [2, 3, 4].

Współcześnie bardziej od samej śmierci obawiamy się, że będziemy sztucznie podtrzymywani przy życiu, cierpiąc w wegetacji, pozbawieni świadomości i godności.

Rozwiązania jakie przynosi współczesny świat należą do bardzo trudnych zagadnień bioetycznych. Eutanazja jest jednym z nich. Coraz częściej podważana jest świętość i godność życia ludzkiego. Prowadzi to do prób określenia poziomu cierpienia pacjentów, które upoważniłoby lekarza do zadania im śmierci [2, 3, 4].

Te i inne zagadnienia związane z tematem eutanazji stanowią przedmiot wielu debat i dyskusji. Trwa swoista wojna na argumenty za i przeciw eutanazji. Jednocześnie można zauważyć, że proces promowania stylu życia sprzyjającego akceptacji eutanazji zatacza coraz większe kręgi. Coraz częściej w dzisiejszym społeczeństwie można spotkać się z prośbami o eutanazję, które nagłaśniane są w mediach [5, 6, 7].

Definicja eutanazji

Pojęcie eutanazji jest terminem wieloznacznym i wywołującym wiele kontrowersji. Wszystkie strony sporu są zgodne co do trzech elementów, które charakteryzują eutanazję:

- jest to skrócenie życia ludzkiego,
- jest praktykowana przez lekarzy,
- opiera się na przekonaniu, że przyspieszenie momentu śmierci choremu jest bardziej korzystne lub stanowi mniejsze zło niż to, które wynika ze śmierci naturalnej [8].

Termin „eutanazja” oznacza więc akt spowodowania, przyspieszenia przez lekarza bezbolesnej śmierci, nieuleczalnie chorego pacjenta, kierując się jego dobrem [8].

Znaczenie słowa „eutanazja” w ciągu ostatnich stuleci ulegało ciągłym zmianom. Pojęcie to jest precyzowane także na gruncie prawa. Eutanazję zaliczono do samobójstw; była również traktowana jako morderstwo – biorąc pod uwagę współdziałalność osób trzecich w dokonywaniu aktu skracania życia [8]. Słowo „eutanazja” utworzone jest z dwóch greckich słów – eu i thanatos i w dosłownym znaczeniu oznacza „dobrą śmierć” [9, 10].

Jan Paweł II w *Evangelium Vitae* definicję eutanazji przedstawia w następujący sposób: „Przez eutanazję w ścisłym i właściwym sensie należy rozumieć czyn lub zaniebdanie, które z samej natury lub w intencji działającego powoduje śmierć w celu usunięcia wszelkiego cierpienia. Eutanazję należy zatem rozpatrywać w kontekście intencji oraz zastosowanych metod” [12].

Inne terminy słowa „eutanazja” zasługujące na uwagę to definicja zawarta w polskim kodeksie karnym. Według niego eutanazja to zabicie człowieka na jego żądanie, poddyktowane współczuciem. Warto zauważyć, że w definicji tej „współczucie” nie jest związane z cierpieniem chorego [5, 6].

CEL

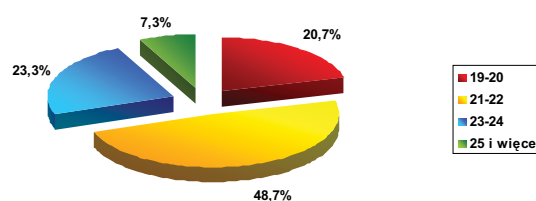
Celem przeprowadzonych badań było poznanie jak, religijność wpływa na ukształtowanie postawy wobec eutanazji wśród studentów Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego oraz Uniwersytetu Medycznego w Lublinie.

MATERIAŁ I METODY

Badania zostały przeprowadzone na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim oraz Lubelskim Uniwersytecie Medycznym w okresie od listopada 2007 r. do lutego 2008 r. Badaniami objęto grupę 150 studentów. Uzyskane wyniki badań poddano analizie statystycznej. Wartości analizowanych parametrów scharakteryzowano przy pomocy liczności i odsetka. Dla zmiennych skokowych podano wartość mediany oraz wartość minimalną i maksymalną. Do porównania dwóch grup niezależnych zastosowano test Manna-Whitneya, natomiast dla porównań wielu grup wykorzystano test Kruskala-Wallisa. Dla niepowiązanych cech jakościowych do wykrycia istnienia różnic między porównywanymi grupami użyto testu jednorodności χ^2 . Do zbadania istnienia zależności między badanymi cechami użyto testu niezależności χ^2 . Przyjęto 5% błąd wnioskowania i związany z nim poziom istotności $p < 0,05$ wskazujący na istnienie istotnych statystycznie różnic. Badania statystyczne przeprowadzono w oparciu o oprogramowanie komputerowe STATISTICA v. 8.0 (StatSoft, Polska).

Wyniki badań

Wśród ankietowanych 46,7% stanowiły kobiety, zaś 53,3% mężczyźni. Pod względem wieku najliczniejszą grupę stanowiły osoby w wieku 21-22 lata (48,7%). Natomiast 23,3% stanowiły osoby w wieku 23-24 lata. Najmniej ankietowanych było w przedziale wiekowym 25 lat i więcej (7,3%) (ryc. 1).

Ryc. 1. Struktura ankietowanych z uwzględnieniem wieku

Prawie wszyscy ankietowani deklarowali się jako osoby wierzące - katolicy (96%), tylko 4,0% stanowiły osoby niewierzące.

Prawie co trzeci respondent zadeklarował, że religia odgrywa bardzo dużą rolę w kształtowaniu jego postaw

wobec eutanazji (36,0%). Tylko 2,0% ankietowanych odpowiedziało, że religia nie odgrywa tu żadnej roli (tab.1). Podobny odsetek stanowiły odpowiedzi, iż religia stanowi najważniejszą (16%) i znaczącą rolę (16,7%) w tym względzie.

■ Tab.1. Rola religii w kształtowaniu stanowiska wobec eutanazji.

Lp.	Kategorie	n	%
1	najważniejszą	24	16,0
2	bardzo dużą	54	36,0
3	znaczącą	25	16,7
4	w jakimś stopniu na pewno	39	26,0
5	niewielką	5	3,3
6	żadną	3	2,0
Razem		150	100,0

Do dalszej analizy badań odpowiedzi „najważniejszą, „bardzo ważną” i „znaczącą”, połączono w jedną kategorię, podobnie odpowiedzi „niewielką” i „żadną”. Analiza wyników badań wykazała wysoce istotny związek pomiędzy rolą religii w życiu a definicją eutanazji ($p < 0,00001$). Ankietowani deklarujący, że religia odgrywa najważniejszą, bądź bardzo dużą rolę w kształtowaniu ich postaw wobec eutanazji, nazwali eutanazję jako zabójstwo (30,1%). Natomiast dla ankietowanych, dla których religia nie odgrywa żadnej roli bądź niewielką w kształtowaniu ich postaw wobec eutanazji, nazwali ją jako skrócenie cierpienia osobie nieuleczalnie chorej (75,0%) (tab.2).

Analiza statystyczna wykazała wysoce istotny związek pomiędzy rolą religii w życiu, a poparciem eutanazji

($p < 0,00001$). Ankietowani deklarujący, że religia odgrywa najważniejszą, bądź bardzo dużą rolę w kształtowaniu ich postaw wobec eutanazji w większości nie popierali eutanazji (81,5%). Respondenci, dla których religia odgrywa rolę „w jakimś stopniu” są eutanazję skłonni poprzeć (53,8%). Podobnie wśród ankietowanych, dla których religia nie odgrywa żadnej roli (62,5%).

Przeprowadzona analiza statystyczna wykazała wysoce istotne różnice w opinii badanych na temat sensu cierpienia pomiędzy kobietami i mężczyznami ($p = 0,0004$). Prawie trzykrotnie częściej mężczyźni w porównaniu z kobietami twierdzili, że cierpienie nie ma sensu (45,0%) i 18,5%, (tab.4). Natomiast większość kobiet (72,9%) udzieliło odpowiedzi, że cierpienie ma sens, w przypadku mężczyzn - 41,2%.

■ DYSKUSJA

We współczesnym świecie spotykamy się z coraz częstszymi atakami na życie ludzkie. Jedną z najbardziej niepokojących form tych ataków jest eutanazja. Podstawowe i niezbywalne prawo do życia poddawane jest dyskusjom a często i negacji. Coraz częściej docierają do nas informacje o legalizacji i dokonywaniu eutanazji, o nadużyciach w zakresie pozbawiania życia, o odmowach działań ratujących życie ludzi starszych. W opinii publicznej funkcjonują różnorodne ideologie, czy filozofie, akcentujące prawo człowieka do śmierci. Ukazuje się eutanazję jako dobro społeczne, które można bardzo prosto osiągnąć.

■ Tab. 2. Rola religii w kształtowaniu stanowiska wobec eutanazji i jej wpływ na definicje eutanazji.

Lp.	Definicja eutanazji	Najważniejszą, bardzo ważną, znaczącą	W jakimś stopniu	Niewielką, żadną	Razem
		n %	n %	n %	n %
1	zabójstwo	31	4	0	35
		30,1%	10,3%	0,0%	23,2%
2	skrócenie cierpienia osobie nieuleczalnie chorej	18	16	6	40
		17,5%	41,0%	75,0%	26,7%
3	godna śmierć/ prawo do decydowania o własnej śmierci	6	12	1	19
		5,8%	30,8%	12,5%	12,7%
4	śmierć na życzenie	24	4	0	28
		23,3%	10,3%	0,0%	18,7%
5	samobójstwo wspomagane przez osoby trzecie	24	3	1	28
		23,3%	7,6%	12,5%	18,7%
Razem		103	39	8	150
		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Analiza statystyczna; $\chi^2 = 41,9$; $p < 0,00001$ *

■ Tab. 3. Rola religii w kształtowaniu stanowiska wobec eutanazji i jej wpływ na poparcie eutanazji

Lp.	Poparcie eutanazji	Najważniejszą, bardzo ważną, znaczącą	W jakimś stopniu	Niewielką, żadną	Razem
		n %	n %	n %	n %
1	Popieram	5	6	3	14
		4,8%	15,4%	37,5%	9,3%
2	jestem skłonny(a) poprzeć	14	21	5	40
		13,7%	53,8%	62,5%	26,7%
3	Nie popieram	84	12	0	96
		81,5%	30,8%	0,0%	64,0%
Razem		103	39	8	150
		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Analiza statystyczna; $\chi^2=48,6$; $p<0,00001^*$

■ Tab. 4. Opinia na temat sensu cierpienia z uwzględnieniem płci.

Lp.	Sens cierpienia	Kobiety	Mężczyźni	Razem
		n %	n %	n %
1	wierze, że tak jestem skłonny(a) w to uwierzyć	51	33	84
		72,9%	41,2%	56,0%
2	uważam, że cierpienie nie ma żadnego sensu wierze, że tak	13	36	49
		18,5%	45,0%	32,7%
3	jestem skłonny(a) w to uwierzyć/ jestem skłonny(a) w to zwątpić	6	11	17
		8,6%	13,7%	11,3%
Razem		70	80	150
		100,0%	100,0%	100,0%

Analiza statystyczna; $\chi^2=15,5$; $p=0,0004^*$

Poglądy na ten temat bada się przy okazji publicznych dyskusji, wywołanych zwykle nagłościami przez media wydarzeniami. Kilka lat temu ogromne kontrowersje wzbudziła legalizacja eutanazji w Holandii i Belgii. Belgia choć jest krajem katolickim, a Kościół katolicki zdecydowanie sprzeciwia się jakiegokolwiek „prawu do śmierci” [13, 14].

Eutanazja, podobnie jak aborcja, uznawana jest za przejaw tzw. kultury śmierci. Mimo to 72% Belgów uważa, że eutanazja powinna być legalna. Zwolenników dobrej śmierci osób nieuleczalnie chorych - na ich prośbę - nie ma w Polsce tak dużo, jak w Belgii czy innych krajach zachodnich, jednak wyniki dotychczas przeprowadzonych badań wskazują na rosnącą aprobatę legalizacji eutanazji. Blisko dwie piąte dorosłych Polaków (37%) jest zdania, że

lekarze powinni spełniać wolę cierpiących, nieuleczalnie chorych, którzy domagają się podania im środków powodujących śmierć, natomiast prawie połowa (46%) wyraża sprzeciw wobec tego rodzaju postępowania [15]. Nasze badania przeprowadzone wśród studentów UM i KUL-u ukazały, że 18,7% ankietowanych jest za skróceniem cierpienia za zgodą pacjenta.

CBOS przeprowadził sondaż wśród społeczeństwa, aby dowiedzieć się czy w związku z szeroko komentowanymi w mediach zmianami prawnymi w Belgii zmieniły się poglądy Polaków na temat eutanazji. Badania pokazały, że wśród Polaków religijność ma istotny wpływ na ich opinię wobec eutanazji, ale również poglądy polityczne są wyznacznikiem takiej czy innej opinii. Wśród osób religijnych oraz badanych o poglądach prawicowych więcej

jest przeciwników legalizacji eutanazji niż wśród pozostałych ankietowanych [15]. Badani studenci wyższych szkół lubelskich, deklarujący, że religia odgrywa najważniejszą, bądź bardzo dużą rolę w kształtowaniu ich postaw wobec eutanazji, w większości nie popierają eutanazji (81,5%). Respondenci, dla których religia nie odgrywa żadnej roli bądź niewielką, popiera eutanazję w 37,5%.

Wpływ religijności na stosunek do eutanazji badany był na Wydziale Socjologiczno-Historycznym Uniwersytetu Rzeszowskiego przez Raczyńskiego [16]. Badania zostały przeprowadzone wśród studentów medycyny (50 ankietowanych) i prawa (75 ankietowanych). Również niewielką różnicę można zaobserwować jeżeli bierzemy pod uwagę taki czynnik jak wiara. W obu badaniach większość stanowiły osoby wierzące (91,2% wśród badanych w Rzeszowie, oraz 96% badanych w Lublinie). Im większa religijność (w przypadku badań rzeszowskich mierzona częstością praktyk religijnych), tym poparcie dla eutanazji jest mniejsze (42% wśród studentów rzeszowskich i 4,8% dla studentów lubelskich).

WNIOSKI

Istnieje związek pomiędzy rolą religii w życiu respondentów a kształtowaniem ich postaw wobec eutanazji. Osoby deklarujące, że religia odgrywa w ich życiu najważniejszą lub bardzo dużą rolę, w większości nie popierają eutanazji.

PIŚMIENNICTWO

1. Tukałków K.: Eutanazja czyli morderstwo w majestacie prawa. Przewodnik Katolicki 2001, 18, 41.
2. Błaszczuk J.: Eutanazja- mity. Onkologia Polska 2005, 8(3), 193-194.
3. Bogusz J. (red.): Chorzy w stanach terminalnych a etyka zawodowa w medycynie. Bydgoskie Towarzystwo Naukowe, Bydgoszcz 1985.
4. Graham B.: Śmierć- a co dalej? Wyd. Słowo prawdy, Warszawa 1992.
5. Biesaga T.: Etyka w medycynie. Eutanazja- śmierć godna czy niegodna? Medycyna Praktyczna- Chirurgia 2005, 5, 115-117.
6. Biesaga T.: Eutanazja- śmierć godna czy niegodna?. Medycyna Praktyczna 2005, 4(170), 22-25.
7. Filar M.: Lekarskie prawo karne. Kantor Wydawniczy Zakamycze, Zakamycze 2000.
8. Tokarczyk R.: Prawa narodzin, życia i śmierci. Kantor Wydawniczy Zakamycze, Zakamycze 2000
9. Chyrowicz B. (red.): Eutanazja: prawo do życia, prawo do wolności. Wyd. Lublin Towarzystwo Naukowe KUL, Lublin 2005.
10. Singer P. (red.): Przewodnik po etyce. Wyd. Książka i Wiedza, Warszawa 1998
11. Singer P.: O życiu i śmierci. Upadek etyki tradycyjnej. Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 1997
12. Jan Paweł II.: Evangelium vitae. Częstochowa 1995.
13. Fenigsen R.: Łatwość zabijania. Holenderska ustawa o eutanazji: nacisk większości. Tygodnik Powszechny 2001, 1, 4.
14. Walewski P.: Ostatni zastrzyk. Holenderscy lekarze traktują eutanazję w kategoriach wyłącznie medycznych. Polityka 2001, 19, 44-45.
15. http://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2001/K_170_01.PDF 23.03.2010
16. <http://www.eutanazja.pl/eutanazja-badania/aborcja> 23.03.2010

Praca przyjęta do druku: 21.06.2010 r.

Praca zaakceptowana do druku: 05.10.2011 r.